

Szczecin, 11.XI.2021

Recenzja książki autorstwa Jarosława Fischbacha pt.: Polskie nazwy geograficzne na mapie świata wczoraj i dziś, wydana w 2021 roku w wydawnictwie OSDW Azymut sp. z o.o.

Recenzowana Książka jest niezwykła nie tylko w tytule, ale i w opowieściach stanowiących studia dokumentalne o "imionach miejsc na Ziemi", które poczynając od XVII wieku w różnoraki sposób są związane z Polską lub z polskością. Jest to jedno z niewielu opracowań przedstawiających polskie toponimy, tj. polskie nazwy geograficzne na mapie świata. Polskie nazwy geograficzne, którego różne przykłady znajdzie Czytelnik tej interesującej książki, stawia w centrum uwagi polskość, jako kapitał kulturowy i patriotyczny, z jego zaletami i wadami, zdolnościami do niepoddawania się trudnościom i ich przewyżczania, ale i słabościami, umiejętnością dostosowania się do zmian we własnym kraju, a także kreowania ich.

Jarosław Fischbach, absolwent łódzkiej geografii, przedsiębiorca i praktyk zajmujący się turystyką od lat osiemdziesiątych, ukształtowanie swojego światopoglądu i zainteresowań badawczych oraz umiejętności obserwowania otaczającego go świata, zawdzięcza kilku osobom, którym dedykuję On recenzowaną książkę. Sposób patrzenia na świat nabył jeszcze w czasie studiów, najpierw pisząc pracę pod kierunkiem Profesora Ludwika Straszewicza, a następnie przygotowując swoją pierwszą współautorską książkę o francuskiej Polonii (Atlas Polonii Francuskiej, 2001). Patriotyczny etos autora recenzowanej pozycji, jednoznacznie odczuwalny również we wszystkich poprzednich książkach (Polskim szlakiem przez Amerykę południową – 2010. O jeden łąd za daleko – 2015. Szlakiem skaldów - przewodnik turystyczny – 2015. Poważajmy się po Polsce - szlakiem Lecha Wałęsy – 2020) jest wyrazem pamięci nie tylko Profesora Ludwika Straszewicza, ale też trzech najwybitniejszych Polaków ostatniego stulecia: Józefa Piłsudskiego, Jana Pawła II i Lecha Wałęsy. Podobny dobór osób mających wpływ na ukształtowanie światopoglądu Autora recenzowanej pozycji, prawdopodobnie wpłynął na ukierunkowanie treści recenzowanej książki, która w opinii recenzentki, jest wysoce patriotyczna, bo dbająca o pamięć tego co w jakikolwiek sposób wiąże się z Polską i polskością, co może pobudzać dumę myśląc o swoich przodkach, czyje imiona są utrwalone w nazwach geograficznych porozrzucanych na całym świecie.

Na spis treści książki składa się wstęp i siedem rozdziałów zatytułowanych następująco: Europa, Azja, Afryka, Ameryka Północna Ameryka Południowa, Australia i Oceania i Antarktyda. Każdy z rozdziałów zawiera mniej lub bardziej rozbudowany wykaz podrozdziałów, które stanowią nazwy regionów i krajów świata, gdzie występują polskie nazwy geograficzne. Narracyjny wstęp jest opowiadaniem o mnogości polskich nazw geograficznych na świecie, o sposobie dotarcia do nich oraz o tym, jakie obiekty i jednostki posiadają polskie nazwy geograficzne (szczyty gór, wzgórza i pasma górskie, doliny górskie, przełęcze górskie, lodowce górskie, lodospady, kaniony i wąwozy, płaskowyże, wodospady, pustynia, jeziora, rzeki, wyspy, zatoki, wybrzeże, archipelag, klif, ławice morskie, półwyspy i przylądki morskie, wulkany, równina, nunataki, morena lodowcowa, miasta, wsie i osady, porty morskie

i rzeczne, forty obronne, nowe drogi wspinaczkowe, szlaki i drogi turystyczne, parki narodowe, kopalnie, stacje badawcze) oraz co w nich jest zawarte (nazwiska znanych Polaków i polskich twórców kultury, dowódców wojskowych, polskich badaczy, odkrywców i zdobywców, znane w Polsce miejsca, polskie symbole i z Polską związane określenia, nazwiska, pierwszych osadników i założycieli osad, imiona żon, córek, badaczy, polityków i odkrywców oraz mecenasów wspierających finansowo wyprawy, ważne dla historii Polski wydarzenia itd.). Treść poszczególnych tytułów wypełnia trzy rodzaje informacji: schematy graficzne ukazujące lokalizacje podmiotów z polskimi nazwami geograficznymi, opisy tekstowe przybliżające genezę nazwy oraz przy zdecydowanej większości pozycji współrzędne geograficzne, opisywanej nazwy. To ostatnie nadaje książce encyklopedyczny charakter. Jest też punktem wyjścia pewnej sugestii: wykropkować polskie nazwy geograficzne na konturówce świata, zastosować kolor kropki w celu rozróżniania obiektów które je posiadają oraz wielkość kropki w celu umiejscowienia w czasie okresu pojawienia się tejże nazwy, stworzyć szczegółową legendę. Podobne zastosowanie encyklopedycznej treści nadaje książce wysoce edukacyjny charakter nie tylko dla uczniów i studentów interesujących się geografią. Może to być zachętą - przykładowo - dla informatyków, historyków, kulturoznawców itd.

Autor polskich nazw geograficznych na świecie kreśli swoiste przesłanie książki, ukazując znaczenie sposobu patrzenia na świat poprzez toponomastykę, gdyż właśnie imiona miejsc na świecie opowiadają o przeszłości, o losach i dążeniach Polaków i o polskości. Niezwykłość opisywanych treści polega na tym, że pokazany jest ich szeroki kontekst społeczny, a także w miarę możliwości szczegółowo analizowane są źródła pojawienia się tychże nazw. Opowieści są opisane starannym i wartkim językiem, dzięki czemu dobrze się je czyta, a dzięki temu, że Autor koncentruje się na ludziach, opowieści stają się pasjonujące. W każdym z rozdziałów książki rzuca się w oczy staranność i wnikliwość autora jako badacza, jako podróżnika, jako patrioty który składa w całość „rozrzucone” na świecie kawałki historii o losach rodaków, jaką chce przekazać przyszłym pokoleniom.

Książka ma wartość encyklopedyczną i dydaktyczną. O wartości encyklopedycznej przemawia powtarzalność elementów opisu (nazwa i współrzędne oraz opis graficzny i tekstowy). Walorem dydaktycznym stanowi sposób poznawania świata poprzez nazwy geograficzne i literatura oraz możliwość stworzenia tematycznej mapy świata pod tytułem "Kolonizacja przez nazwy geograficzne" albo "Polska na świecie przez toponimikę" itd..

Jest to lektura która uzbraja czytelnika w sposobie patrzenia na świat i udziale Polaków w kształtowaniu tegoż świata. Książkę czyta się z przyjemnością, gdyż skłania ona do refleksji i krytycznego osądu opisywanych sytuacji. Po tę niezwykłą książkę mogą sięgnąć nie tylko nauczyciele akademicki i studenci, ale każdy, komu bliskie są losy znanych i mniej znanych Polaków.

Dr. Marika Pirveli

Instytut Gospodarki Przestrzennej i Geografii Społecznej
Wydział Ekonomii, Finansów i Zarządzania
Uniwersytet Szczeciński
mariam.pirveli@usz.edu.pl